

IRODALOM.

Tisztelt Szerkesztő Úr!

Elöttem van az unitárius igehirdetésnek egy újabb kis kötete*. Már második ebben az évben. Engedje meg, hogy olvastán eszembe jutott egy-két laikus gondolatomat közölhessem Önnel s ha jónak látja, olvasóival is. Csupa pályadíjjal jutalmazott beszédek s ez a körülmény is, de meg a kiadó Gálfi Lőrinc teol. akad. dékán úr előszava is azt juttatja eszembe, hogy itt az utolsó másfél évtized „legjobb szellemi terméséről“ van szó. A pályázati feltételek között meg azt olvasom (mindegyikre talál ez, vagy csupán az elsőre?), hogy „népszerű nyelven“ írott s „csakis abszolút becsü mű“ nyerheti el a díjat.

Mind olyan körülmény, amely a kíváncsiságot növeli, a követelményeket meg felfokozza.

A múlt alkalommal „Az ember“ c. kötetnek sok hibáját és fogyatkozását felelgettem; de sok szép gondolatában is gyönyörködtem. Nagy fának nagy az árnyéka, gondoltam s bele nyugodtam és nem piszkálgattam a hibákat, hanem kerestem a szépségeket. Persze, azok a beszédek nem léptek fel nagy igénnyel és nem voltak e feltételek békóihoz kötve. Elnézés és megítélés nagyobb részben a személyi hatás dolga volt.

Itt más az eset. Jutalmazott beszédek, melyeknél feltétel a népszerű nyelv. Ez a két körülmény irányítja az ítéletet.

Azzal kezdem benyomásaim ismertetését, hogy ezeknek olvastán sem hibákat nem vettem észre, sem különös jelességeket s hozzáteszem, hogy szinte áhítoztam hibák után, hogy egy-egy gondolat gyönyörű lendületében is gyönyörködhessem. Nem lett részemül sem ez, sem az. Valami kimért józanság, valami sem hibázni, sem jeleskedni nem képes közepszerűség, az érzésnek el-elszikadó szegényes patakja, a gondolatnak szárnyra nem kapó lassú cammogása, a mondatok fűzésének valami hétköznapi tisztasága és korrektsége, melyből azonban hiányzik a nemesebb izlés, a forma finomsága; ez az, ami jellemzi ezeket a beszédeket.

A másik könyvnél kiemeltem azt az emelkedett gondolatkört, melyet írójának kedves olvasmányai: Emerson, Ruskin stb. nyúj-

* Pályadíjjal jutalmazott unitárius egyházi beszédek. Kiadta Gálfi Lőrinc teol. akad. tanár. Kolozsvár, 1916.

tanak. Itt kimerül ez a kör a biblia hatásában. Nem akar ez kifogás lenni. Honnan mérítsen a pap, honnan bizonyítson, ha nem a bibliából? De a jó pap holtig tanul. Ezek a papok *csupán* a bibliából tanulnak. Az egész könyvön alig egy-két helyen csillámlik át Channing és talán Renannak nem hatása, hanem — egy-két gondolata. Nem azt kívánom én, hogy a pap nagy gondolkodók szellemi morzsáin kérődzék s azokat adja le hallgatóinak. Hanem csak azt, hogy folyton tanuljon, mindig mélyről mérítsen, mert csak ennek van üdítő íze, ereje és frissesége.

A 9 beszéd mindössze 4 szerzőtől van: 3—3 Kelemen Árpádtól és Kovács Lajostól, 2 Úrmösi Károlytól, 1 Ádamosy Gábortól. Ha most azt kérdzem: melyikök szolgálja jobban és több eredménnyel célját, „a nép vallásos hitének és erkölcsi érzésének serkentését“, azt felelem rá: ezt a célt megítélésem szerint Kelemen beszédjei szolgálhatják legtöbb sikerrel. Beszédjei elég rövidek, (a legtöbb beszéd igen hosszú!) jól átgondoltak, stilusa egyszerű, dísz nélkül való, simán gördülő, népszerű, tételét soha egy percre sem téveszti szem elől, mondanivalóit centrikusan sorolja szerves összefüggésben témája körül; hasonlatait szerencsésen a nép szemléletköréből veszi. Úgy képelem, hogy beszédje teljesen kész van fejében, mikor asztalához ül, hogy lemásolja

Kovács Lajos beszédjei néhol nehézkes, sleppes mondatokkal terhesek; igen hosszúak, különben jól átgondolt termései egy gondolkozni s olvasni is szerető embernek. Legtöbbször van mondanivalója, de stilusán nincs egyéni szín, beszédjében sok az elmélkedés, a hallgató figyelmének nem ad nyugvó pontokat. Úrmösi beszédjeit a reflexió tulságos szerepe és hideg dogmatikus okoskodás jellemzi s mondjuk ki: teszi nehézkesekké. Ott is elmélkedik, ahol buzdítani kellene, ott is, ahol végezni kellene. Tárgyalásának helyesek a szempontjai, de maga a tárgyalás szétfolyó, erőtlen, meggyőzni, magával ragadni nem képes, hosszú, (egyik beszédje 22 oldalra terjed s ez már ezért a formai okért sem felel meg a feltételeknek), sok helyt csupa szentírásbeli citátum, néhol egy-egy kommentárral tarkítva. Egyik beszédjében a 21. oldalon még exkuzálja magát, hogy „minden hosszabb fejtegetés mellőzésével“ buzdítja hallgatóit.

Ádamosy beszédjét nem tartom sikerültnek, csupán az első rész felel meg a várakozásnak.

Összegezzek? Ha ez a kötet a szószéki szolgálatnak az utolsó másfél évtizedben a legjobb termése, akkor az ígéhirdetés nálunk Péterfi, Derzsi, Ferencz József stb. óta lejtőre jutott. Fáj ezt kimondanom, de lelkem készletet rá s tollam nem tud azzal ellenkezőt leírni, mint amit eszem diktál.

Ha azonban Szerkesztő úr úgy látja jónak, hogy ezek a szubjektív megjegyzések köztünk maradjanak, nehogy használás helyett ártsanak, akkor papirkosárba velök.

Fogadja szíves köszöntésemet.

Nyárádmenti.

Értesítőink. Kolozsvári kollégiumunk és székelykeresztúri főgimnáziumunk legújabb értesítői az 1915—1916. isk. év képét hűen tárják elénkbe. Az elsőből a teológiai részt szerkesztette Gálfi Lőrinc dékán, a főgimnáziumra és elemi iskolára vonatkozó részt dr. Gál Kelemen igazgató. Az utóbbit Pap Mózes igazgató szerkesztette. Mind a kettő az első helyet a *Kuncz Elek* főigazgató emlékének szenteli s kegyeletes szavakban emlékezik meg iskoláinknak ez önzetlen lelkű jó barátjáról. A kegyeletes bevezető hang után a háború romboló és pusztító hatása érzik ki az értesítőből. *Teológiai* intézetünk az idén új címet kapott: Teológiai Akadémia. Belsőleg is a fejlődés jelei mutatkoznak. Egy új tanárral gyarapodott *Györfi István* személyében, ki „A vallás filozófiája” című értekezésével foglalta el ünnepélyesen tanszékét. Az é. tesítő egész terjedelmében közli a székfoglaló értekezést a *dr. Boros György* megnyitó imádságával, a *Gál Jenő* elnöki megnyitójával, a *Gálfi Lőrinc* dékán üdvözlő és tanév megnyitó beszédével együtt. A fejlődés jele az is, hogy a tanárok szaktárgyaik egy részét jegyzet alakban sokszorosítva a hallgatók kezébe adták, ami munkájukat nagyon megkönnyíti. Ennek a folytatása nagyon kívánatos. És kívánatos különösen, hogy lelkésznevelőink a lelkészi hivatás gyakorlati munkájával is a lehető behatóan megismerkedjenek, hogy az életben annál helytállóbb lelkészek kerüljenek ki az Akadémiáról. Így a méhészeten kívül, amely csak másodrendű érdek, különösen a vallástanítás gyakorlati ágát óhajtanók előbbre vinni, mert a szószék mellett az élet ezt tette a lelkész főhivatásává. Az a cél, hogy tudománnyal ékeskedő, de lélekben is mind buzgóbb lelkészek vegyék kezükbe ügyünk szolgálatát. Különben a tanév, mely szept. 13-án nyílt meg, a rendes mederben folyt le. A hallgatók létszáma 24 volt, akik a nehéz viszonyok között eleget tettek a tanulmányi és erkölcsi kívánalmaknak. Feltűnő az, hogy bár összesen mintegy 8 pályadíj volt kítűzve, pályamű csak kettő érkezett s jutalmat egy kapott. A hallgatók különböző címeken, több mint 18,000 kor segélyben részesültek.

A *kolozsvári főgimnázium* a legteljesebb mértékben érezte a háború szenvedéseit. Rendes helyiségei katonai kórház céljaira vannak lefoglalva. Szűk helyiségekben összezsúfolva és sok nélkülözéssel küzdve kénytelen végezni munkáját. Az eddig tanított tárgyak közül többet meg kellett szüntetnie s a többi tárgyak tanítása is részint a túlszűköltetés, részint a szertárak hozzáférhetetlensége miatt meg van bénítva. A tanárok közül 5-ön katonai szolgálatot teljesítettek. A tanulók közül többen önként jelentkeztek katonai szolgálatra, sokat pedig a felsőbb osztályból besoroztak. Az itthonmaradt tanárok igyekeztek a háború által adott új helyzethez alkalmazkodni. A rendesnél több órát vállaltak; az ifjúsággal együttesen földmivelési munkára vállalkoztak; segélyeket gyűjtöttek hadi célokra s maguk is fizetésük 1%-át felajánlották. Mindezek a súlyos körülmények a tanulmányi előhaladásra káros hatás-